

ЧЛАНЦИ И ПРИЛОЗИ – ARTICLES AND CONTRIBUTIONS

УДК 949.715 "4/14"

БОРИС НИЛЕВИЋ

ПРИЛОГ КАРАКТЕРОЛОГИЈИ БОСАНСКОГ СРЕДЊЕГ ВИЈЕКА¹

1

Гдје је Босна са својом средњовјековном историјом у народном памћењу? Гдје су њени банови, велможе, краљеви? "За Кулина бана и добријех дана", то је можда једино мутно сјећање на стару историју босанску. Још која пјесма и прича о "ерцегу Шћепану", и то је све. Како им се спомен изгубио поред све силе и сјаја и поред толиких витешких борби и крвавих трагедија? Краљ Твртко "краљ Србљем, Босни и Приморју", остао је само на пергамени. Жива га нема у народној меморији, ни колико "нејаког Уроша."²

По папиним обавјештењима, богумилска Босна је изгледала "као пустиња и шикара, пуна трња и коприва и постала је легло гуја."³ У њој јеретици јавно исповиједају вјеру "као што ламиие доје своју штенад голим сисама."⁴ Сва је земља далеко од "праве вјере", а на челу јој је племство које се простачки јагми за власт. Дубровчани који су то са гађењем посматрали, писали су 1404. године, приликом бирања босанског краља, како се "од почетка света није толико свет смео и вртео" као у Босни тога времена.⁵

Босанску средњовјековну историју, нарочито њен крај, Владимир Ћоровић је овако окарактерисао: "Растрзана унутрашњим борбама, сва изагњила, Босна је срамно изгубила своју државну екзистенцију ... У растрованој земљи не беше идеала, за који се чинило достојно умрети. Слобода је за једне значила притисак за друге. Државне независности одавно више није било. Краљ, као представник државног ауторитета, скрушено је повијао главу пред сваком мађарском мамузом и римском мантијом; или се, у другој прилици, грчевито хватао за милост кога везира. Кад је у пролеће 1463. силни султан, освајач Цариграда, Мехмед Ел – Фатих, кренуо у Босну, у њој се не диже ни један јачи покрет, да заустави непријатеља. Босанска историја не даде ни једне Марице, а камо ли величанственог Косова! Ту нема оних светлих примера прегарања, "ће брат брата издати не шићеде, докле год је један тецијаше"; "нити оне класичне слике најмлађега између Југовића, који неће да остане ни по царевој жељи, ни по сестриној молби, него, свестан великог часа историје, мирно полази да изврши своју дужност:

---

1 Реферат прочитан на научном скупу "600. годишњица косовске битке", Академија наука и умјетности Босне и Херцеговине, Сарајево, 19. јуна 1989.

2 Дворниковић В., *Борба идеја*, Београд 1937, 79 (Дворниковић В., *Борба идеја*).

3 Ћоровић В., *Босна и Херцеговина*, Београд 1925, 45 (Ћоровић В., *Босна и Херцеговина*).

4 Исти, *Историја Босне*, Прва књига, Београд 1940, 191 (Ћоровић В., *Историја Босне*).

5 Исти, *Босна и Херцеговина*, 56.

*Идем, сејо, у Косово равно
За крст часни крвцу прољевати
И за вјеру с браћом умријети!*⁶

Тужна је ова Ђоровићева оцјена краја босанске самосталности. Ипак су га неки периоди њене историје надањивали чак до свјесног претјеривања, када је поредећи Твртка и Душана идеализовао Твртка у духу идеја свог времена. И Твртко и Душан су, казује Ђоровић, "ван спора, људи велике личне вредности. Обојица постижу и велике успехе. Нису само владари, него су носиоци читавог државног строја. У њима као да је усредсређена сва енергија наше снагом понесене расе. Сви су им мишићи набрекли у широком замаху. Сваки покрет показује концентрацију воље. Код обојице је иста судбина. Високо подигнуто њихово дело нема ко да прихвати; под теретом њихове тековине посрћу слаби им наследници. Обојица мру још неистрошени у снази; управо онда, кад је њихово присуство жива потреба да се стечено доведе у ред, приљуби, организује, одржи."⁷ А разлика? Али, "у том, шта је требало да се среди, између Твртка и Душана нема сличности; нема чак ни подударана. Душан је по карактеру свога духа био освајач. Господар не само Срба, него и Грка и Арбанаса. У његову област ушле су земље, које немају ничег заједничког са српском прошлошћу и нашом расом; и ушао је елеменат, грчки, који је био културно јачи од српског, национално свеснији и у државним пословима вештији... Тврткова концепција била је стварнија, и, колико се за оно доба сме рећи, националнија. У његовој држави били су само Срби и Хрвати, један народ, једна крв. Направити од Босне средиште око кога ће се образовати српскохрватска држава, било је више него срећна мисао... С тога нам је Тврткова државна мисао, извршена нашом државном територијом, милија од Душанове. Пред овим је блештао далеки сјај цариградских кубета, која је некад гледао у првој младости; у Твртка су домаће планине биле средиште снаге народа и државе."⁸

Неповољно суди о цару Стефану Душану и Стојан Новаковић као и уопште о српској средњовјековној држави у студији *Неколика тежа питања српске историје*, поводом књиге "*Geschichte der Serben von Konst. Jireček, Gotha 1911.*"⁹ Овај историчар пребацује Душану да је патио од мегаломаније. По Новаковићу, Срби не би имали "ничему да се науче из своје средњовјековне историје, и ваљало би да затворених очију пролазе поред примера из овога жалоснога доба. Једино би требало да се Срби уче на примерима и погрешкама у прошлости, како би их могли избегавати у будућности."¹⁰

У питању су гријехови које не заобилази ни горко казивање монаха Марка Стефановог у његовом запису у манастиру Тврдошу из 1509. године. Тешко вријеме за Србе он тумачи као неком казном од више силе, због гријеха које је његов народ починио у прошлости: "Гријеха ради наших постиже нас измаилска железна палица, која нештедно поражава установе православне вере, и разрушише се свете цркве и изменише предања светих ктитора, тако да се умалише и закони књиге."¹¹

Твртково крунисање за "краља Србљем...", није саживјело код српске свјетовне и духовне господоде. О њему се не говори ни у једином акту гдје се третирају унутрашња и вањска питања

6 Исто, 59 – 60.

7 Исто, 54.

8 Исто, 55.

9 Јиречек К., *Историја Срба*, Друга књига (*Културна историја*), Београд 1978. XIII, нап. 1 (*Јиречек К., Историја Срба 2*).

10 Исто, XIII.

11 Стојановић Љ., *Стари српски записи и натписи I*, СКА, Београд 1902, 125; Ђоровић В., *Историја Југославије*, Београд 1933, 309–310.

српске државе. Велможе су склапале саме на своју руку уговоре с Дубровником, не спомињући ни једном ријечју краља Твртка.¹²

Ни за српску цркву Твртко није био прави обновитељ немањихке традиције. Његов ауторитет био је за њу споран. Кад је, на примјер, требало посредовати код Дубровчана ради наплате стонског дохотка, што су га српски владари уступили калуђерима Св. Арханђела у Јерусалиму, 1387. године јерусалимски митрополит Михаило тражи посредништво кнеза Лазара Хребљановића, а не краља Твртка I.¹³ И раније су те препоруке монасима давали српски владари и обласни господари, али не и краљ Твртко I.¹⁴

Упркос свему, Твртко је послао на Косово свог најбољег војводу Влатка Вуковића и тиме испунио своју српску владарску обавезу, мада се иза тога крио и страх од османлијске одмазде због босанске побједе код Билеће 1388. године.

Тужно је изгледао Балкан у времену косовске битке. У том критичном историјском добу овог дијела Европе, на мјесто великих државних цјелина, као што је било старо Византијско Царство или држава цара Душана, јавља се читав низ малих држава, у којима владају грчки, славенски, арбанашки и франачки кнежеви. Било их је 1389. године, јужно од Дунава 24, не убрајајући овамо посједе угарске, млетачке и ђеновске.¹⁵

Од косовског боја Срби постепено губе своју самосталност. Није ли један од услова губитка српске националне независности и недовољна слобода унутар њихове државе, па према томе и недовољна мотивисаност за борбу обичног народа: себара, меропха, отрока? Из Душановог Законика се види колико су подложни кметови, меропси, били тешко оптерећени радом за пронијара, свог феудалног господара и новчаним порезима на сваког коња, краву или овцу. Од њих се није ни очекивало да бране своју отаџбину.¹⁶ То видимо касније и на босанском примјеру кроз жалбену изјаву последњег босанског краља Стефана Томашевића папи Пију II 1461. године: "Турци су у мојој краљевини сазидали неколико тврђава и показују се љубазни према сељацима, обећавају да ће сваки од њих бити слободан ко к њима отпадне. Прост ум сељака не разуме преваре и мисли да ће она слобода вазда трајати. Лако је могуће да ће простота овим варањем заведена, од мене отпасти, ако не види да сам твојом влашћу ојачан, ни властела неће се дуго одржати у својим градовима остављена од сељака."¹⁷ Рекли бисмо да је овим ријечима дат прави суд о односу господствујућег и "простог ума" унутар једног друштва у читавој једној историјској епохи.

2.

Смрт краља Твртка I значила је за босанску државу велики губитак. Везе оданости, послушности и вјерног служења које су некад Тврткову државу сједињавале, његовим одласком с историјске сцене нагло су олабавиле. Већ дуго времена босанска држава није била изложена толикој опасности од напада споља и од избијања унутрашње кризе.¹⁸

12 Јиречек К., *Историја Срба*, Прва књига до 1537. године (*Политичка историја*), Београд 1952, 311 (Јиречек К., *Историја Срба 1*); и с т и, *Историја Срба 2*, 341.

13 Богдановић Д., *Оживљавање немањихких традиција, Историја српског народа*, Друга књига, Доба борби за очување и обнову државе (1371 – 1537), Београд 1982, 8 – 9.

14 *Исто*, 9. нап. 8.

15 Јиречек К., *Историја Срба 1*, 311; Поповић В., *Источно питање, Историјски преглед око опстанка Османлијске царевине у Леванту и на Балкану*, Сарајево 1965, 23.

16 Марковић М., *Избор Косова*, НИН, бр. 2003, Београд, 21. мај 1989, 20.

17 Соловјев А., *Правни положај сељака у средњовековној Босни*, Преглед, св 6, књ. 2, Сарајево 1947, 250.

18 Ћирковић С., *Историја средњовековне босанске државе*, Београд 1964, 169 (Ћирковић С., *Историја Босне*).

Док је за Тврткове владавине превладала снага краља, под његовим неодлучним и поводљивим наследником Дабишом (1391 – 95) све јаче се афирмишу тројица великаша: Хрвоје Вукчић Хрватинић, Павле Раденовић и Сандаљ Хранић Косача. Велможе су ишле за краљем све док се нису осјетиле довољно јаким да своје велике феудалне баштине претворе у самосталне државице у којим ће њима припасти како пун износ земљишне ренте, тако и сви остали извори богатства који су остваривани развијањем робно–новчаног промета. Они у сабору босанске властеле одлучују о избору и смјењивању краљева, руководећи се при томе сваки својим личним интересима. То их доводи у оштре и дуготрајне међусобне сукобе, које су знали да искористе и Мађари и Турци.¹⁹

У овом декадентском периоду босанске прошлости на власти се јавља и једна жена. То је Јелена, жена краља Дабише, Тврткова наследника. Слаба и неодлучна, она се одржала на власти три године (1395 – 98), пуштајући за то вријеме да се властела осили исто онако као раније српска, за владавине цара Уроша.²⁰

У тим босанским кризама, посредници су или Османлије или Мађари, којима властела себична и љуто завађена, у души цинична, иде на руку. Босна се изметнула у феудалну анархију препуну самовоље, лакоумства и "недржавотворног" духа босанских велможа која прелази чак и нормалу феудалног 14. и 15. столећа. Већег ругла, казује филозоф Владимир Дворниковић, "цела наша историја не позна. Да није поред духа времена играла при том улогу и разударена индивидуалистичка динарска осиноост? Уистину, то би био слаб аргумент за државни смисао наших динараца. Раша и полет Немањића открише нам ипак нешто друго, супротно, бар до смрти Душанове."²¹ Само нам је то и Босна открила за владавине Стјепана II и поготово Твртка I.

За карактеристику тих мутних времена може послужити личност херцега Стефана. Суров и пријек, он је, ослањајући се на помоћ Османлија, ратовао с цијелим сусједством: с Млечима, с Павловићима, с Дубровником, с деспотом Ђурђем, па и с краљем Томашом, који му бијаше зет по кћери. Њега се никад није тицала општа ствар. У свему је тражио само свој интерес, понекад чак и ситне природе. И породицу је завадио. Као зрео човјек ушао је у авантуру с једном лијепом Фирентинком "donna Helisabeta" и изазвао против себе скоро цијелу фамилију.²²

Кад је сазнао да је српска држава пала и чуо да су Османлије, без обзира на његову вјерност, упале у његове земље и попалиле знаменити манастир Милешево, њему је тада постало јасно колики је "грех чинио крварећи се, ради мале добити, и трошећи своју снагу и својих хришћанских другова, да, у, одлучни час, ослабљен постане плен бесног освајача и прегажени црв. Али је крајње било касно."²³ Стари херцег који је од "ранијег пакосника све више постајао трагична личност историје, с болом вапи за последњу помоћ Босни и хришћанству."²⁴

При покушају да се оцрта личност, карактер и историјска улога херцега Стефана може се поћи и другим путем, тј. треба водити рачуна у којој су мјери особине које се Косачи приписују само његове, а не и одлука читавог друштва тога времена. Превртљивост, вјероломност, недо-

19 Ђоровић В., *Историја Босне*, 339; *Енциклопедија Југославије 2*, Издање и наклада лексикографског завода ФНРЈ, Загреб 1956, 42 (*Енциклопедија Југославије 2*); Шишић Ф., *Преглед повијести хрватског народа*, Загреб 1962, 217 (Шишић Ф., *Преглед*).

20 Ђоровић В., *Босна и Херцеговина*, 56.

21 Дворниковић В., *Борба идеја*, 53.

22 Ђоровић В., *Босна и Херцеговина*, 58; исти, *Историја Босне*, 479 – 480.

23 Исти, *Босна и Херцеговина*, 58.

24 Исти, 58.

сљедност не могу уопште послужити за карактеризацију неке личности из босанске историје 15. стољећа, јер су то особине својствене сваком владоцу и племићу тога времена.²⁵

У оцијени историјске улоге херцега Стефана у новијој историографији доминира осуда због служења Османлијама. Само, заборавља се да је то било вријеме у коме је Турска била сила на коју се морало итетако рачунати.

Не може се нијекати да је током већег дијела свога живота Стефан Вукчић био у добрим односима с Портом и да је на тим односима градио своју политику. Али, који од његових савременика није то исто радио у неком раздобљу свог живота, само што је Стефан таквом политиком постизао успјехе.²⁶ И отуда произлази осуда његових оновременика. Повезивање с Турцима представљало је општи порок у који су западали сви када им је то било потребно, мада су се касније за те гријехе сви узајамно оптуживали.

Занимљив је у некој успоредби приклањања "царству земаљском" и политички живот Стефана Лазаревића распетог између османског и угарског притиска. Послије косовске битке Стефан је натјеран на сарадњу с Турцима и постаје значајан Бајазитов вазал. Када је изгледало да ће хришћанска војска, састављена од витезова из Француске, Енглеске, Њемачке и Угарске, под Жигмундовим водством побиједити код Никопоља 1396. године, тада се, на османлијској страни, казује млади Ханс Шилтбергер из Минхена, који је од тог времена провео у турском и татарском ропству тридесет година, појави српски кнез Стефан, "појури право према краљевској застави па је обори доле."²⁷ У тој бици је учествовао "ако и не с вољом, а оно по нужди", казује његов биограф.²⁸ Разбијена хришћанска војска појури у највећем нереду ка Дунаву.

Османски владар Бајазит I, повезан женидбом с Оливером сестром Стефановом за владајућу династију у Србији, а у првом реду и у суштини због унутрашњих и спољних политичких разлога, одржавао је са кнезом Стефаном Лазаревићем пријатељске односе и прећутно био с њим у савезу у борби против крупног племства и своје и Лазаревићеве државе.²⁹ Српски кнез је још у времену из косовске битке, у којој је, изгледа, османска побједа била олакшана племићком недисциплиномом и отвореном побуном, очигледно потакнутом османлијском агитацијом међу српским племством, имао тешкоћа са својим велможама.³⁰

Стефан је након битке код Никопоља и рата у Босни, посјетио Бајазита I, који му је, према биографу Копстаптину Филозофу, указао на корист пријатељства и савеза између њих двојице, на опасност која обојици владара пријети од крупних феудалаца, савјетујући му да, док је он, Бајазит жив, сатре и упокори своје "силне", да уздигне на високе положаје "ниште од својих људи", да "клеветнике све низлози", оцртавајући тим ријечима напрегнуто стање у османској земљи и методе своје борбе против нараслих амбиција крупног племства, тј. његово ослањање на ситно племство и плебејске слојеве.³¹ Османлијске велможе роваре против свог султана, критикујући његову балканску политику и, посебно, његово пријатељство према српском кнезу Стефа-

25 Ђирковић М.С., *Херцег Стефан Вукчић Косача и његово доба*, Београд 1964, 270 (Ђирковић М.С., *Херцег Стефан*).

26 *Исто*, 270 – 271.

27 Јиречек К., *Историја Срба 1, 334; Историја Југославије*, Београд 1972, 94 (*Историја Југославије*).

28 *Историја Југославије*, 94.

29 Филиповић Н., *Принц Муса и шејх Bedredin*, Сарајево 1971, 15 (Филиповић Н., *Принц Муса*).

30 *Исто*, 17.

31 *Исто*, 17.

пу, што потврђују и турски извори. Бајазит је свакојако приказан: готово као исламски отпадник, човјек пијаница, који је прихватио обичаје страног, хришћанског свијета, затим да фаворизује своје људе хришћанског поријекла и који се обрачунава са старим анадољским племством и наспрхе на муслиманску Анадолију.³²

Стефан је био уз Бајазита и у бици против Тамерлана код Ангоре 1402. године. На османлијској страни били су српски кнежеви са својим коњаницима оклопницима: браћа Стефан и Вук Лазаревић и њихови сестрићи Гргур и Ђурађ Бранковић. Борба се завршила потпуним поразом Бајазитове војске. Срби су се, и према свједочанству источних извора, јуначки држали на бојном пољу. Повлачили су се уз непрестану борбу у правцу Босфора. Једино је Гргур Бранковић био заробљен и касније откупљен.³³

Послије појаве Тамерлана деспот Стефан се ослободио османске власти и пристао је уз Жигмунда Луксембуршког. Успјело му је да придобије или уклони такмаце међу својим сродницима, те прикупи под своју власт области Лазаревића, Бранковића и Балшића. На тај се начин српска држава поново раширила од Дунава до Адрије код Бара.³⁴

Мада су султанови харачари са страхом гледали да се не замјере султану, они су готово увијек били спремни да се придруже свакој антитурској акцији, која би иоле давала изгледа на успјех, у нади да ће се ослободити тешког харачарског односа. У вријеме хришћанске акције 1443/1444. године, многи султанови вазали, од војводе Стефана Вукчића, до влашког кнеза, деспота Константина Палеолога и Карла II Токо, одбили су плаћање харача, надајући се успјесима западне војске. Али, послије пораза код Варне, сви су се морали поново поклонити Османлијама.³⁵

У погледу султанових освајачких намјера више није било илузија. То се најбоље види из изјаве херцега Стефана с почетка 1461. године, када је истакао да се "приближава време кад ће ме прождрати као и толике друге владоце и господаре, јер наше границе нису ни велике планине ни велике воде, не могу га својим богатством заситити нити му се својом силом одупрети."³⁶

3.

Сваки од владара или обласних господара је заједно с територијом наслеђивао и последице ранијих ратова: сукобе, неправде и увреде. Градила се патологија освете која се реализовала у првој погодној прилици, стварајући тако повода за нова непријатељства. Болест врха босанског друштва ишла је на руку Османлијама, који су је подстицали и подржавали.³⁷ Па, ипак, и у агонији државе, покушавају се превазићи супротности. Заједничка опасност од Турака довела је до измирсња херцега Стефана са Томашовим наследником Стефаном Томашевићем (1461 – 1463).³⁸

32 Исто, 17 – 18.

33 Јиречек К., *Историја Срба* 1, 336.

34 Исто, 327.

35 Спремић М., *Турци и Балканско полуострво у 14. и 15. веку*, Југословенски историјски часопис 1 – 2, Београд 1966, 43; и с т и, *Турски трибутари у 14. и 15. веку*, Историјски гласник Друштва историчара СР Србије 1 – 2, Београд 1970, 55.

36 Ђирковић С., *Пад Босне и покушаји отпора турском освајању*, Историја српског народа, Друга књига, *Доба борби за обнову и очување државе (1371 – 1537)*, Београд 1982, 393 (Ђирковић С., Пад Босне).

37 Нилевић Б., *О босанско-турским односима до 1463. године*, Преглед, Часопис за друштвена питања, година LXXVI, Сарајево 1986, 424.

38 *Енциклопедија Југославије* 2, 44.

У прољеће 1462. године Босна је обновила везе с Угарском која јој је једино могла пружити стварну помоћ у случају турског напада. Већ тада се знало да је на Порти донесена одлука о освајању Босне. Краљ и херцег Стефан су тражили на све стране помоћ. Непрекидно су били у контакту с папом и он се трудио да у земљу упути што више крсташа и оружја и стално је имао своје легате на босанском двору. Преко Дубровника су Босанци водили преговоре и са Скендербегом који је међу тадашњим хришћанским владарима имао највише успјеха у ратовању с Турцима. Издејствована је чак код Венеције дозвола да пређе преко њених територија. Код херцега Стефана су боравили и посланици Фердинанда Арагонског, насљедника краља Алфонса, коме је херцег био вазал, али од њега се могло мало очекивати због унутрашњих ратова у јужноиталијанској краљевини. Венеција се у овом часу држала веома резервисано и на молбу за помоћ савјетовала да се краљ и херцег уздају у своје снаге и да се ослоне на угарског краља. Остали хришћански владари су учествовали само обећањима и тражили да прво регулишу своја несугласја, па да се тек онда окрену против Османлија.³⁹

Ипак, од Угарске преко Босне и млетачких посједа све до Албаније, створен је појас земаља спремних да се бране и одупру Османлијама. Међутим, тај с муком повезани појас држава и области имао је и своје несигурне дијелове и своје опште слабости, а највећу међу њима представљао је страх. Превладало је увјерење да се Турцима и не може стати на пут, јер су их њихови велики и брзи дотадашњи успјеси чинили непобједивим.⁴⁰ Отпорну снагу босапске државе слабило је, рекосмо и пезадовољство сељака које су, по изјави младог босанског краља Стефана Томашевића Турци мамили обећавајући им слободу. На силу покрштене старјешине босанских крстјана биле су, такође, незадовољне режимом, упркос томе што се нови краљ трудио да их одобрвољи и веже за себе.⁴¹

Превладавајући избор "царства земаљског", не само Босне него и оновременог Балкана, отворио је сва врата своје "црвоточне" зграде османлијско-турској владавини на овим просторима.

---

39 Ђирковић С., *Историја Босне*, 325; исти, *Пад Босне*, 393.

40 Исти, *Пад Босне*, 393 – 394.

41 Исто, 394.

Борис Нилевић

**A CONTRIBUTION TO THE CHARACTEROLOGY
THE BOSNIAN MIDDLE AGES**

S u m m a r y

Where is Bosnia with its medieval history in people's memory? Where have been its rulers (bans), feudal lords and kings? "During the time of Ban Kulin and good old days" is a popular saying which can be understood as a vague recollection of the old Bosnian history. Yet another poem and the story about "H/erceg Šćepan" (Duke Sješan Kosača) and that will be all. How could it happen that their memory had been lost despite all their might and glory and the number of battles and bloodshed tragedies? The King Tvrtko, "the King of the Serbs, Bosnia and the Coast" remained present only on the parchments of paper. He has not been alive in the popular memory, not even as the Serbian ruler "Uroš the Weak".

According to papal information, the Bogumil Bosnia looked like "a desert and bushes, full of thorns and nettles, and it has become a nest of snakes". In this country heretics publicly practiced their religion in the same manner "Lamias give suck to their offsprings with bare breasts". All the country was far away from "a true religion", and its leaders were noblemen who had sought power in the most vulgar way. The people from Dubrovnik, who had looked at it with disgust, wrote in 1404, during the election of the Bosnian king, that "there had never been, since the beginning of the world, such a multitude of people who went around and got confused" as in the Bosnia of that age.